

Om EONN og ESPAD

Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug (EONN) er et af Den Europæiske Unions decentrale organer. Det blev etableret i Lissabon i 1993 og er den centrale kilde til tværgående information om narkotika og narkotikaafhængighed i Europa.

EONN indsamler, analyserer og formidler faktiske, objektive, pålidelige og sammenlignelige oplysninger om narkotika og narkotikaafhængighed. Herved giver Narkotikaovervågningscentret sit publikum et evidensbaseret billede af narkotikafænomenet i Europa.

Det europæiske skoleundersøgelsesprojekt om alkohol og andre stoffer (ESPAD) gennemføres i samarbejde med uafhængige forskningshold i over 40 europæiske lande. Det er dermed det største tværnationale forskningsprojekt i verden om brug af stoffer blandt unge.

ESPAD-projektet blev indledt i 1993 på initiativ af det svenske Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) og med støtte fra Europarådets Pompidou-gruppe. Den første dataindsamling blev gennemført i 1995 og omfattede 26 lande. ESPAD-rapporten fra 2007 indeholder resultaterne af den fjerde dataindsamlingsrunde, som blev gennemført i 2007 og omfattede 35 lande.

Dette flersprogede sammendrag er et resultat af samarbejdet mellem EONN og ESPAD. Vores fælles mål er bl.a. at udvide adgangen til de oplysninger og den ekspertviden om alkohol og andre stoffer blandt skoleelever, som er udviklet gennem ESPAD-projektet, og at forbedre tilgængeligheden, kvaliteten og sammenligneligheden af skoleundersøgelsesdataene.

Publikationskontoret

Publications.europa.eu

ISBN 978-92-9168-354-3

9 789291 683543

Det Europæiske Overvågningscenter
for Narkotika og Narkotikamisbrug

ESPAD

Sammendrag

ESPAD-rapport 2007

Brug af stoffer blandt skoleelever i 35 europæiske
lande

Retlig meddelelse

Denne publikation tilhører Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug (EONN) og er ophavsretligt beskyttet. EONN påtager sig ingen form for ansvar for eventuelle følger af anvendelsen af de i dette dokument indeholdte oplysninger. Publikationens indhold er ikke nødvendigvis udtryk for de officielle holdninger hos EONN 's partnere, EU -medlemsstaterne eller Den Europæiske Unions eller De Europæiske Fællesskabers institutioner eller agenturer.

Yderligere oplysninger om EU er tilgængelige på internettet via Europa-serveren (<http://europa.eu>).

Dette sammendrag findes på bulgarsk, dansk, engelsk, estisk, finsk, fransk, græsk, italiensk, lettisk, litauisk, nederlandsk, polsk, portugisisk, slovakisk, slovensk, spansk, svensk, tjekkisk, tysk, ungarsk, tyrkisk og norsk. Alle oversættelser er foretaget af Oversættelsescentret for Den Europæiske Unions Organer. Biografiske data findes bagest i denne publikation.

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 2009

ISBN 978-92-9168-354-3

© Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug, 2009

Gengivelse er tilladt med kildeangivelse.

Printed in Spain

TRYKT PÅ IKKE-KLORBLEGET PAPIR

Indhold

Forord	4
Sammendrag	5
Metode og datakvalitet	5
Cigaretter	5
Alkohol	6
Ulovlige stoffer	9
Andre stoffer	10
Afsluttende bemærkninger	11
Specifikke nøgletal for stoffer	14

Forfattere:

Björn Hibell, Det Svenske Råd for Information om Alkohol og Andre Stoffer (CAN), Stockholm, Sverige.

Ulf Guttormsson, Det Svenske Råd for Information om Alkohol og Andre Stoffer (CAN), Stockholm, Sverige.

Salme Ahlström, forskning i alkohol og stoffer, STAKES, Helsingfors, Finland.

Olga Balakireva, Institut for økonomi og prognoser, NASU, Kiev, Ukraine.

Thoroddur Bjarnason, Fakultetet for samfunds- og retsvidenskab, universitetet i Akureyri, Island.

Anna Kokkevi, Universitetsinstitut for forskning i mental sundhed, Athen, Grækenland.

Ludwig Kraus, IFT, Institut for terapiforskning, München, Tyskland.

Bibliografiske oplysninger for den fuldstændige rapport:

Hibell, B., Guttormsson, U., Ahlström, S., Balakireva, O., Bjarnason, T., Kokkevi, A. og Kraus, L. (2009), The 2007 ESPAD report. Substance use among students in 35 European countries. Det Svenske Råd for Information om Alkohol og Andre Stoffer, Stockholm, Sverige.

For nærmere oplysninger om, hvordan den fuldstændige rapport kan fås, henvises til: <http://www.espad.org>

Forord

Det glæder os at kunne præsentere dette sammendrag af resultatet af de europæiske skoleundersøgelser, som det europæiske skoleprojekt om alkohol og andre stoffer (ESPAD) har udarbejdet. Vi har udarbejdet dette sammendrag på 23 sprog for at sikre den størst mulige udbredelse i Europa. Sammendraget er et supplement til den fuldstændige rapport, som findes på engelsk.

Dette flersprogede sammendrag er et produkt af de samarbejdsrammer, EONN og ESPAD arbejder inden for. Vores fælles mål er: At give større adgang til de oplysninger og den ekspertise om brug af alkohol og andre stoffer blandt skoleelever, som ESPAD-projektet har udarbejdet, at øge tilgængeligheden, kvaliteten og sammenligneligheden af skoleundersøgelsesdata og få størst mulig analytisk indsigt på baggrund af de tilgængelige data på dette område.

EONN's mandat er at indsamle, analysere og formidle faktuelle, objektive, pålidelige og sammenlignelige oplysninger om situationen på narkotikaområdet i Europa. Oplysningerne fra ESPAD-projektet er en vigtig informationskilde, når man skal danne sig et billede af unge i Europa. ESPAD-projektet udgør en fælles strategi for indsamling af oplysninger om brug af stoffer blandt 15-16-årige skoleelever i Europa og gør det muligt at vurdere tendenser over tid.

Arbejdet med ESPAD-projektet ville ikke have været muligt uden den omfattende støtte fra den svenske regering, det svenske folkesundhedsinstitut (Statens folkhälsoinstitut) og Pompidou-gruppen. Vi vil også gerne benytte lejligheden til at takke alle de statslige og ikke-statslige partnere i ESPAD-landene, som bidrager til finansiering af, indsamling af data for samt analyse og formidling af dette vigtige arbejde.

Wolfgang Götz, direktør for EONN

Björn Hibell, ESPAD-koordinator

Sammendrag

Det vigtigste formål for det europæiske skoleundersøgelsesprojekt om alkohol og andre stoffer (ESPAD) er at indsamle sammenlignelige data om brug af stoffer blandt 15-16-årige europæiske skoleelever for at overvåge tendenserne i og mellem lande. Indtil videre er der gennemført fire bølger af dataindsamling inden for ESPAD-projektet. Den første undersøgelse blev gennemført i 26 lande i 1995, mens dataindsamlingen i 2007 blev gennemført i 35 lande. Dette sammendrag indeholder de vigtigste resultater af 2007-undersøgelsen samt konklusioner vedrørende langsigtede tendenser. Et af de indledende afsnit indeholder en kort oversigt over den anvendte metode.

Uafhængige forskningsgrupper i de deltagende lande danner grundlag for samarbejdsprojektet. I ESPAD's dataindsamling i 2007 deltog over 100 000 skoleelever fra følgende lande: Armenien, Østrig, Belgien (Flandern), Bulgarien, Kroatien, Cypern, Den Tjekkiske Republik, Danmark, Estland, Færøerne, Finland, Frankrig, Tyskland (syv delstater), Grækenland, Ungarn, Island, Irland, Isle of Man, Italien, Letland, Litauen, Malta, Monaco, Nederlandene, Norge, Polen, Portugal, Rumænien, Den Russiske Føderation, Den Slovakiske Republik, Slovenien, Sverige, Schweiz, Ukraine og Det Forenede Kongerige.

Metode og datakvalitet

Som i tidligere ESPAD-undersøgelser blev der - for at få så sammenlignelige data som muligt - anvendt en standardiseret metode og et fælles spørgeskema. Dataene blev primært indsamlet i løbet af foråret 2007, og målgruppen var skoleelever født i 1991 med en gennemsnitsalder på 15,8 år på tidspunktet for dataindsamlingen.

Dataene blev indsamlet ved hjælp af spørgeskemaer delt ud i grupper. Skoleeleverne besvarede spørgeskemaerne anonymt i klasseværelset, og lærere eller forskningsassistenter fungerede som ledere af undersøgelsen. Med to undtagelser er klasserne nationalt repræsentative: I Tyskland blev

undersøgelsen gennemført i syv ud af 16 delstater, mens den belgiske dataindsamling var begrænset til den hollandsktalende del (Flandern).

Indholdet af den internationale rapport er baseret på standardiserede landerapporter og datasæt leveret til koordinatorene og databaseadministratoren. Nogle lande har oplevet få og små problemer med hensyn til metode, men disse er ikke så store, at de udgør en trussel for sammenligneligheden af resultaterne, og den overordnede validitet anses for at være høj for de fleste lande. Den nationale kulturelle sammenhæng, som skoleeleverne har besvaret spørgsmålene i, har dog varieret en del.

Størrelsen af stikprøverne i landene var tæt på eller over det anbefalede antal på 2 400, bortset fra de mindre lande, hvor færre, men alle relevante skoleelever deltog i undersøgelsen. En kombination af en lille bruttostikprøve og et højt skolefrafaldsniveau i Danmark medførte en nettostikprøve, som var alt for lille til at være repræsentativ og dermed fuldt ud sammenlignelig.

Små forskelle i anslåede point mellem landene eller over tid bør fortolkes med forsigtighed. Som tommelfingerregel kan forskelle på mere end få procentpoint dog i lyset af de nationale stikprøver og de anvendte udvælgelsesmetoder med ret stor sikkerhed anses for at være væsentlige.

Cigaretter

I begyndelsen af spørgeskemaet stilles nogle få spørgsmål om cigaretrykning. I gennemsnit svarede 58 % af skoleeleverne i de deltagende lande i 2007-undersøgelsen, at de havde prøvet at ryge cigaretter mindst én gang, og 29 % havde røget cigaretter inden for de seneste 30 dage. 2 % af alle eleverne havde røget mindst én pakke cigaretter om dagen i løbet af de seneste 30 dage.

Landenes rækkefølge i forhold til langtidsbrug og brug for relativt nyligt (seneste 30 dage) er mere eller mindre den samme. Lande med en høj

prævalens af cigaretrykning inden for de seneste 30 dage er Østrig, Bulgarien, Den Tjekkiske Republik og Letland (40-45 %), mens lande med en lav prævalens omfatter Armenien, Island, Norge og Portugal (7-19 %). Der er ikke noget åbenlyst geografisk mønster, men skoleelever i central- og østeuropæiske lande rapporterer ofte om en højere forekomst af rygning.

I lande, hvor flere skoleelever ryger, er det også mere sandsynligt, at eleverne fortæller, at det er nemt at få adgang til cigaretter. En tidlig rygedebut (13 år eller yngre) hænger på landsplan endvidere sammen med et højt forbrug inden for den seneste måned. I gennemsnit sagde 7 % af eleverne, at de havde røget cigaretter dagligt i en alder af 13 år eller yngre. Et dagligt forbrug af cigaretter i så tidlig en alder er mest udbredt blandt elever i Den Tjekkiske Republik, Estland, Letland og Den Slovakiske Republik (en prævalenssats på ca. 13 %) og mindst udbredt blandt elever i Grækenland og Rumænien (ca. 3 %).

Samlet set er kønsforskellene på landsplan i 2007 ubetydelige i forhold til rygning inden for de seneste 30 dage. I enkelte lande kan der dog forekomme store forskelle. Eksempelvis lå drengene 16 procentpoint over pigerne i Armenien, og omvendt lå pigerne 19 procentpoint over drengene i Monaco.

Over tid kan der ses et lille fald i rygning inden for de seneste 30 dage, idet den samlede gennemsnitlige prævalenssats er faldet med fire procentpoint mellem 1995 og 2007 i

ESPAD-lande med sammenlignelige data for alle fire bølger. Hvis sammenligningen begrænses til perioden mellem 1999 og 2007, er faldet i relativt nylig rygning syv procentpoint. Der registreredes en lille generel kønsskævhed (fire procentpoint) i 1995, men denne var forsvundet i 2007.

Kun fire lande giver et andet billede i forhold til den langsigtede nedadgående tendens i nylig rygning og viser et højere niveau i 2007 end i 1995. I alle disse lande skete den egentlige stigning dog allerede i perioden 1995-1999, og situationen har derefter været relativt stabil. Det overordnede billede af rygning inden for de seneste 30 dage i ESPAD-landene viser derfor en faldende eller i det mindste stabil tendens.

Alkohol

I alle ESPAD-landene har mindst to tredjedele af eleverne drukket alkohol mindst én gang i deres liv, og gennemsnittet i ESPAD-landene er tæt på 90 % i 2007-undersøgelsen. Det tilsvarende gennemsnit for de seneste 12 måneder og de seneste 30 dage er henholdsvis 82 % og 61 %. Disse tal var relativt uændrede fra 1995 til 2007 for langtidsprævalens og prævalens for de seneste 12 måneder, mens tallene for de seneste 30 dage steg indtil 2003, inden de faldt en smule i 2007, navnlig blandt drenge. Mellem de seneste to undersøgelser skete der ligeledes et tydeligt fald i den gennemsnitlige andel af elever, som havde drukket øl og/eller vin inden for de seneste 30 dage.

Ovenstående gennemsnitstal er naturligvis baseret på meget forskellige landetal. Eksempelvis havde 80 % af eleverne i Østrig og Danmark drukket alkohol inden for de seneste 30 dage (begrænset sammenlignelighed), men kun 31 % på Island og 35 % i Armenien.

Tallene for langtidsprævalens og prævalens inden for de seneste 12 måneder og de seneste 30 dage er ca. de samme for drenge og piger. I forhold til en højere frekvens inden for det respektive antal gange (40, 20 og 10 gange) er denne dog normalt højere for drenge. Disse høje forekomster rapporteres primært af skoleelever i Østrig og Tyskland (syv delstater), mens de nordiske lande Finland, Island, Norge og Sverige hører til de lande, hvor kun meget få skoleelever drikker så ofte.

Den samlede mængde alkohol, som blev drukket den seneste dag, hvor der blev drukket alkohol, er normalt lav i lande, hvor eleverne drikker ofte, f.eks. i Grækenland, mens det modsatte er tilfældet i lande med en lav forbrugsfrekvens. Lande med et sådant mønster omfatter de nordiske lande Finland, Island, Norge og Sverige. Der er dog undtagelser fra dette mønster, herunder Danmark (begrænset sammenlignelighed) og Østrig, hvor eleverne rapporterer om høje frekvenser samt store mængder. I de lande, som har det højeste gennemsnitlige forbrug, Danmark (begrænset sammenlignelighed) og Isle of Man, er mængden for en gennemsnitlig skoleelev 3-4 gange højere end i landene med det laveste forbrug (Armenien og Cypern).

I næsten alle lande drikker drenge større mængder end piger. Den mest udtalte kontrast hertil er Island, hvor pigerne rapporterer om større indtagne mængder end drengene. I langt de fleste lande er øl den foretrukne drik blandt drengene, men spiritus udgør de vigtigste drikkevarer blandt pigerne i lidt over halvdelen af landene.

Alt i alt er øl dominerende og udgør omkring 40 % af den mængde, der blev drukket (i 100 % alkohol) den seneste dag, hvor der blev drukket, efterfulgt af 30 % for spiritus og 13 % for vin. Øl dominerer endnu mere blandt drenge og udgør omkring halvdelen af deres samlede forbrug den seneste dag, de har drukket. Piger har et mere jævnt mønster, hvor spiritus udgør den vigtigste type med over en tredjedel af det samlede forbrug.

På landsniveau er der en stærk positiv sammenhæng mellem rapporteret alkoholforbrug for den seneste dag, der blev drukket, og det opfattede rusniveau den pågældende dag. I de lande, hvor eleverne rapporterede, at de indtog større mængder alkohol, rapporterede de således også om et højere rusniveau.

I gennemsnit har halvdelen af ESPAD-eleverne været berusede mindst én gang i deres liv, hvor de har oplevet vaklende gang, sløret tale eller opkastning. For 39 % af elevernes vedkommende er dette sket inden for de seneste 12 måneder og for 18 % inden for de seneste 30 dage. Der var kønsforskelle i frekvensen af beruselse i de enkelte lande, idet tallene var højere for drenge i visse lande og for piger i andre, mens det gennemsnitlige ESPAD-niveau ikke viste nogen kønsforskelle.

Lande med mange elever, som har været berusede inden for de seneste 12 måneder, har normalt høje tal for beruselse inden for de seneste 30 dage. Lande, hvor mange elever rapporterer om beruselse så ofte, omfatter Danmark (begrænset sammenlignelighed), Isle of Man, Det Forenede Kongerige og Østrig med tal fra 49 til 31 % for beruselse inden for de seneste 30 dage. Lande i den anden ende af skalaen omfatter Armenien (2 %) og Cypern (9 %).

En anden metode til måling af beruselse er at spørge, hvor ofte eleverne har drukket fem genstande eller mere ved en bestemt lejlighed. Dette mål for omfattende "kraftigt lejlighedsdrikkeri"

viser til en vis grad et andet mønster end spørgsmålet om beruselse. Nogle lande har høje tal for begge mål, f.eks. Danmark (begrænset sammenlignelighed), Isle of Man og Det Forenede Kongerige. I visse lande rapporterer mange elever imidlertid om kraftigt lejlighedsdrikkeri inden for de seneste 30 dage, mens de ligger ret lavt på listen over beruselse inden for samme periode. Eksempler på sådanne lande omfatter Malta, Portugal, Estland og Letland.

I gennemsnit rapporterede 43 % af ESPAD-eleverne om kraftigt lejlighedsdrikkeri inden for de seneste 30 dage, og dette var mere udbredt blandt drenge (47 %) end blandt piger (39 %). Drenge dominerede endvidere i langt de fleste lande. I få lande var tallene næsten ens, men der er også lande, hvor flere piger end drenge anførte dette. Det mest slående eksempel er Norge, hvor 42 % af pigerne og 35 % af drengene rapporterede om kraftigt lejlighedsdrikkeri inden for de seneste 30 dage.

Gennemsnitligt steg kraftigt lejlighedsdrikkeri inden for de seneste 30 dage i perioden 1995 til 1999, men også i perioden 2003 til 2007. I sidstnævnte periode er dette navnlig gældende for pigerne med en stigning fra 35 til 42 %. I 1995 forekom kraftigt lejlighedsdrikkeri gennemsnitligt oftere blandt drenge end blandt piger, men denne forskel var indsnævret betydeligt i 2007. Lande med en fortsat opadgående tendens mellem alle fire dataindsamlinger omfatter Kroatien, Den Tjekkiske Republik, Malta, Portugal og Den Slovakiske Republik.

Stigninger i den seneste periode findes i over halvdelen af landene. Den mest udtalte stigning mellem 2003 og 2007 findes i Portugal, hvor andelen af skoleelever, som berettede om kraftigt lejlighedsdrikkeri inden for de seneste 30 dage, steg fra 25 % til 56 %, dvs. med 31 procentpoint. Andre lande med store stigninger omfatter Polen (som næsten vendte tilbage til niveauet i 1999 efter et fald i 2003) (16 procentpoint), Frankrig (15), Kroatien (14) og Bulgarien (12).

En række elever rapporterede om problemer inden for de seneste 12 måneder i forbindelse med deres alkoholforbrug. Gennemsnitligt svarede 15 %, at de havde oplevet alvorlige problemer med forældre, og tallene var stort set det samme (13 %) for "nedsat præstation i skolen eller på arbejde", "alvorlige

Sammenfattende tabel. Udvalgte nøgleresultater efter land. (I procent, hvor intet andet er anført). ESPAD 2007.

	Cigarettforbrug inden for de seneste 30 dage	Alkoholforbrug inden for de seneste 12 måneder	Beruset inden for de seneste 12 måneder	Alkoholmængde (cl 100 %) indtaget den seneste dag, hvor der blev drukket	Langtidsbrug af cannabis	Langtidsbrug af alle andre ulovlige stoffer end cannabis ⁽¹⁾	Langtidsbrug af stoffer, der inhaleres ⁽²⁾	Ikke-ordineret langtidsbrug af beroligende midler/ sedativer	Langtidsbrug af alkohol sammen med piller ⁽³⁾
Armenien	7	66	8	1.6	3	2	5	0	1
Østrig	45	92	56	5.5	17	11	14	2	12
Belgien (Flandern)	23	83	29	4.3	24	9	8	9	4
Bulgarien	40	83	45	3.5	22	9	3	3	3
Kroatien	38	84	43	5.2	18	4	11	5	8
Cypern	23	79	18	2.1	5	5	16	7	3
Den Tjekkiske Republik	41	93	48	4.5	45	9	7	9	18
Estland	29	87	42	5.1	26	9	9	7	5
Færøerne	33	..	41	..	6	1	8	3	6
Finland	30	77	45	5.7	8	3	10	7	9
Frankrig	30	81	36	3.6	31	11	12	15	6
Tyskland (syv delstater)	33	91	50	5.1	20	8	11	3	7
Grækenland	22	87	26	3.1	6	5	9	4	3
Ungarn	33	84	42	4.0	13	7	8	9	12
Island	16	56	..	4.1	9	5	4	7	4
Irland	23	78	47	..	20	10	15	3	7
Isle of Man	24	93	61	7.3	34	16	17	7	12
Italien	37	81	27	3.6	23	9	5	10	4
Lettland	41	89	45	..	18	11	13	4	8
Litauen	34	87	43	4.0	18	7	3	16	5
Malta	26	87	38	3.9	13	9	16	5	11
Monaco	25	87	35	2.5	28	10	8	12	5
Nederlandene	30	84	36	4.9	28	7	6	7	4
Norge	19	66	40	5.9	6	3	7	4	4
Polen	21	78	31	3.9	16	7	6	18	5
Portugal	19	79	26	..	13	6	4	6	3
Rumænien	25	74	26	2.5	4	3	4	4	4
Rusland	35	77	40	2.8	19	5	7	2	4
Den Slovakiske Republik	37	88	50	4.2	32	9	13	5	12
Slovenien	29	87	43	4.5	22	8	16	5	4
Sverige	21	71	37	5.2	7	4	9	7	7
Schweiz	29	85	41	3.9	33	7	9	8	6
Ukraine	31	83	32	2.8	14	4	3	4	1
Det Forenede Kongerige	22	88	57	6.2	29	9	9	2	7
Gennemsnit (uvægtet)	29	82	39	4.2	19	7	9	6	6
Danmark ⁽⁴⁾	32	94	73	7.5	25	10	6	5	6

⁽¹⁾ "Alle andre ulovlige stoffer end cannabis" omfatter ecstasy, amfetaminer, LSD eller andre hallucinogener, crack, kokain og heroin.

⁽²⁾ Stoffer, der inhaleres: "... (lim mv.) for at blive høj".

⁽³⁾ "For at blive høj" med undtagelse af Cypern ("for at føle noget andet") og Rumænien ("for at få det bedre").

⁽⁴⁾ Danmark: Begrænset sammenlignelighed.

problemer med venner" og "involveret i slagsmål". De lande, hvor mange elever rapporterede om problemer i forbindelse med deres alkoholforbrug, omfatter Bulgarien, Isle of Man, Det Forenede Kongerige og Letland. På landsplan er der en positiv sammenhæng mellem de oplevede problemer og beruselse inden for de seneste 30 dage.

De fleste alkoholrelaterede problemer er gennemsnitligt mere udbredte blandt drenge. Dette er mest udtalt, for så vidt angår "slagsmål" og "problemer med politiet". For nogle af problemerne er gennemsnittet dog nogenlunde det samme, og for ét ("alvorlige problemer med venner") er det endda en smule højere for piger.

Ulovlige stoffer

En tredjedel af eleverne i ESPAD-landene mener, at cannabis er let få fat i. Drenge mener, at cannabis er lidt lettere at få fat i, end piger gør, selv om kønsforskellen er ret lille. Amfetaminer og ecstasy anses ikke for at være så let tilgængelige som cannabis.

Gennemsnitligt har 23 % af drengene og 17 % af pigerne ifølge 2007-undersøgelsen prøvet ulovlige stoffer mindst én gang i deres liv. "Ethvert ulovligt stof" omfatter cannabis, amfetaminer, kokain, crack, ecstasy, LSD og heroin. Den rapporterede brug af ulovlige stoffer er meget forskellig på tværs af landene. I Den Tjekkiske Republik beretter næsten halvdelen (46 %) af skoleeleverne om sådant brug og relativt mange elever (omkring en tredjedel) gjorde det samme i Frankrig, på Isle of Man og i Den Slovakiske Republik og Schweiz. Kun omkring 6 % rapporterede om brug af ulovlige stoffer på Cypern og Færøerne og i Norge og Rumænien. Der findes ofte en lavere prævalens i de nordiske lande og i Østeuropa.

Langt størstedelen af de elever, som har prøvet ulovlige stoffer, har brugt cannabis. Langtidsbrug af cannabis blev rapporteret af 19 % af eleverne, mens 7 % havde prøvet en eller flere af de andre stoffer i indekset. Ecstasy, kokain og amfetaminer følger på en delt andenplads (med hver 3 %), men LSD, crack og heroin ikke blev rapporteret så ofte (1–2 %). Bulgarien, Estland, Isle of Man, Letland og Den Slovakiske Republik er blandt de øverste fem lande med hensyn til langtidsbrug af ecstasy i 2007 (en prævalenssats på ca. 6–7 %).

Andre stoffer, som indgik i spørgeskemaet, men som ikke indgik i indekset over ulovlige stoffer, er magiske svampe, GHB og anabolske steroider. 3 % rapporterede om langtidsbrug af magiske svampe, mens 1 % nævnte GHB og steroider, hvilket er samme omfang som rapporteret erfaring med intravenøs brug af stoffer.

Eftersom cannabis er det hyppigst anvendte ulovlige stof, er det værd at se nærmere på dette stof. 14 % af alle skoleeleverne berettede om brug af cannabis inden for de seneste 12 måneder, mens 9 % af drengene og 6 % af pigerne (i gennemsnit 7 %) anførte, at de havde brugt stoffet inden for de seneste 30 dage. I landene med den højeste prævalens (Den Tjekkiske Republik og Isle of Man) rapporterede hver sjette elev om brug af cannabis inden for de seneste 30 dage, hvilket indikerer et mere regelmæssigt forbrug af cannabis i disse lande. Kun 1–2 % i Armenien, på Færøerne og i Finland, Norge, Rumænien og Sverige rapporterede om sådan nylig brug. Lande med høj prævalens findes oftest i Vesteuropa.

I de fleste lande, men ikke alle, har flere drenge end piger brugt cannabis inden for de seneste 30 dage, navnlig i lande med høj prævalens. Lande, hvor mange elever rapporterer om brug inden for de seneste 30 dage, er i mange tilfælde de samme, som hvor eleverne rapporterer om at have haft mulighed for at prøve cannabis, men ikke har gjort det.

Den relativt høje prævalenssats for brug af cannabis blandt unge mennesker i Europa rejser spørgsmålet om de potentielt negative konsekvenser for den enkelte og for samfundet. Ved at analysere det frivillige CAST-skalamodul blev risikoen for cannabisrelaterede problemer anslået i de 17 ESPAD-lande, som har oplyst sådanne data. Generelt blev hver syvende person, som havde brugt cannabis inden for det seneste år (14 %) klassificeret som havende en høj risiko for at udvikle cannabisrelaterede problemer, og den gennemsnitlige prævalens for højrisikobrugere på tværs af landene var 2 %. Der blev fundet landespecifikke forskelle på risikoen for skader fra cannabis, og procentdelen af højrisikobrugere i en befolkning svarer til prævalensen for cannabisbrug i de enkelte lande. Med andre ord stiger prævalensen for højrisikobrugere med prævalensen for cannabisbrug.

I de ESPAD-lande, som har sammenlignelige data for alle tre bølger, rapporterede 12 % af eleverne om

langtidsprævalens for ulovlige stoffer i 1995, og dette tal steg til 21 % i 2003. 2007-resultaterne viser imidlertid, at den opadgående tendens for brug af ulovlige stoffer er standset, eftersom kun 18 % af eleverne berettede om sådanne oplevelser i dette år. Denne udvikling er praktisk talt den samme for begge køn, og pigerne ligger konstant omkring fem procentpoint under drengene.

Selv om den generelle tendens mellem 2003 og 2007 er nedadgående, viser en håndfuld lande stigninger for 2007. I Estland og Den Slovakiske Republik er der fortsatte stigninger mellem alle fire målepunkter (1995-2007), mens Den Tjekkiske Republik, Litauen og Malta ligeledes viser en generel stigende tendens, når perioden ses samlet.

Ingen lande viser en fortsat nedgang, men i Irland og Det Forenede Kongerige falder brugen af ulovlige stoffer væsentligt, når man ser på hele perioden (et fald på ca. 14 procentpoint), mens der ligeledes forekommer et mindre fald på Færøerne (6 procentpoint i perioden 1995-2007). Det skal bemærkes, at selv om Estland og Det Forenede Kongerige har samme prævalensniveau i 2007 (ca. 28 %), har de nået det punkt fra forskellige retninger: En stigning fra 8 % i 1995 for Estlands vedkommende og et fald fra 42 % for Det Forenede Kongeriges vedkommende.

Eftersom der er så høj kovariation mellem brug af ulovlige stoffer og brug af cannabis på landsniveau, er udviklingen af langtidsbrug af cannabis helt naturligt mere eller mindre den samme som beskrevet for alle ulovlige stoffer ovenfor. Drengene viser en lidt højere brug af cannabis for relativt nylig, og kønsskævheden ændres ikke over den pågældende periode.

Det overordnede indtryk er, at den stigning i brugen af ulovlige stoffer mellem 1995 og 2003, som kan noteres i ESPAD-landene, i det mindste er bremset op, om ikke faldet, navnlig set i lyset af, at der ikke forekommer stigninger i nogen af landene for nylig brug af cannabis mellem 2003 og 2007.

Andre stoffer

Ikke-ordineret langtidsbrug af beroligende midler eller sedativer rapporteres oftest i Polen, Litauen, Frankrig og Monaco – hvor omkring 15 % af eleverne anførte et sådant brug i 2007-undersøgelsen – mens det

laveste niveau rapporteres af elever fra Armenien, Østrig, Rusland og Det Forenede Kongerige (0-2 %). I gennemsnit berettede lidt flere piger end drenge om ikke-ordineret brug af disse stoffer (8 % mod 5 %), og i de øverste otte lande var der dobbelt så mange piger som drenge, der rapporterede om dette. I omkring halvdelen af landene er der imidlertid ingen kønsforskelle af betydning. Den overordnede tendens er ret stabil mellem 1995 og 2007, og dette gælder også, hvis man ser på kønnene hver for sig samt i de enkelte lande.

Brug af alkohol sammen med piller ("medikamenter") for at blive høj blev rapporteret af gennemsnitlig 6 % i 2007 og af lidt flere piger end drenge (8 % mod 5 %). Denne variabel viser visse lighedspunkter med den anden vedrørende brug af farmaceutiske stoffer, som er nævnt ovenfor. Først og fremmest har andelen af elever, som anfører langtidsprævalens for disse to variable, mere eller mindre samme omfang. For det andet er denne adfærd rimelig stabil over tid, i det mindste i gennemsnit i de lande, hvor der findes data fra alle fire bølger (med undtagelse af den opadgående tendens i Den Tjekkiske Republik og Den Slovakiske Republik og den nedadgående tendens i Finland, Sverige og Det Forenede Kongerige). Endelig er dette for det tredje en af de meget få variable, hvor pigerne udgør et konstant flertal over tid. I perioden 1995-2007 ligger pigerne omkring fire procentpoint over drengene. De lande, der viser den største prævalens for langtidsbrug af alkohol sammen med piller i 2007, er Den Tjekkiske Republik (18 %), mens der noteres et særligt lavt niveau i Armenien og Ukraine (1 %).

Elever fra Cypern, Isle of Man, Malta og Slovenien rapporterer om den højeste langtidsprævalens af stoffer, der inhaleres, i 2007 (16 %), mens kun 3 % nævner dette i Bulgarien, Litauen og Ukraine. Gennemsnittet for langtidsbrug af stoffer, der inhaleres, for alle ESPAD-lande er 9 %, og der er ingen kønsforskelle samlet set. Tallene for brug inden for de seneste 12 måneder og inden for de seneste 30 dage følger tallene for langtidsbrug relativt godt på tværs af landene. Der er ikke observeret noget typisk geografisk mønster – de højeste tal for brug af stoffer, der inhaleres, rapporteres fra forskellige dele af Europa. Tallene for langtidsprævalens er relativt stabile i perioden 1995-2007 i lande, der har data for alle fire bølger. Det største fald er sket i Litauen og

Det Forenede Kongerige (ca. 12 procentpoint ned), og den modsatte udvikling kan ses i Finland og Den Slovakiske Republik (6 procentpoint op).

Afsluttende bemærkninger

Det er velkendt, at der på individuelt plan ofte er en sammenhæng mellem brug af forskellige stoffer. I 2007-dataene er der åbenlyse sammenhænge mellem brug af forskellige stoffer på landsplan samlet set, og det kan konkluderes, at det i lande, hvor mange elever beretter om brug af alkohol og påvirkning for nylig (inden for de seneste 30 dage), er sandsynligt, at flere elever rapporterer om erfaring med ulovlige stoffer, stoffer, der inhaleres, og brug af alkohol sammen med piller og omvendt. Ikke-ordineret brug af beroligende midler eller sedativer viser imidlertid ingen sammenhæng på landsplan samlet set med brug af de ovenfor nævnte stoffer.

Der blev udvalgt ni hovedvariabler med henblik på at give et overblik over 2007-resultaterne pr. land: Forbrug af alkoholholdige drikke inden for de seneste 12 måneder, beruselse inden for de seneste 12 måneder, alkoholmængde (100 % alkohol) indtaget den seneste dag, hvor der blev drukket, cigaretrykning inden for de seneste 30 dage, langtidsbrug af marihuana eller hash (cannabis), langtidsbrug af alle andre ulovlige stoffer end cannabis, langtidsbrug af stoffer, der inhaleres, langtidsbrug af ikke-ordinerede beroligende midler eller sedativer og langtidsbrug af alkohol sammen med piller for at blive høj.

De enkelte landes prævalens for hovedvariablerne er sammenlignet med gennemsnittet i alle landene. De lande, der har et resultat over eller lige omkring gennemsnittet for de fleste af de ni målinger, er Østrig, Den Tjekkiske Republik, Danmark (begrænset sammenlignelighed), Tyskland (syv delstater), Isle of Man, Den Slovakiske Republik og Det Forenede Kongerige. De lande, som har et resultat lige omkring eller under gennemsnittet, er Armenien, Cypern, Grækenland, Island, Portugal og Rumænien. Færøerne kunne også være med på denne liste, selv om der mangler oplysninger for to af variablerne.

To lande, der ligger geografisk fjernt fra hinanden, Armenien og Isle of Man, er de lande, der ligger fjernest fra hinanden med hensyn til brug af stoffer.

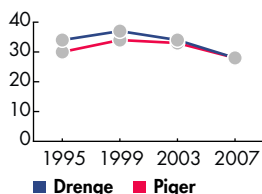
For alle de sammenlignede hovedvariabler rapporterer armenske elever om niveauer et godt stykke under gennemsnittet, mens eleverne fra Isle of Man ligger langt over gennemsnittet for alle målinger på nær to. Eksempelvis rapporterer omkring 10 gange flere elever på Isle of Man om beruselse inden for de seneste 12 måneder, langtidsbrug af cannabis eller brug af alle andre stoffer end cannabis sammenlignet med armenske elever.

Fem ud af de syv ovennævnte lande, der har høje tal for hovedvariablerne, deler grænser og ligger relativt centralt i Europa. De andre to, Isle of Man og Det Forenede Kongerige, deler grænser og ligger ikke så langt fra de andre lande med høj prævalens. Seks lande (eller syv, hvis Færøerne medtages) blev nævnt ovenfor for at udvise lav prævalens for hovedvariablerne. Disse lande ligger ikke i klynger. De ligger tværtimod relativt langt fra hinanden og spredt i hele Europa. Med undtagelse af Rumænien ligger landene med lav prævalens på grænsen til det europæiske kontinent.

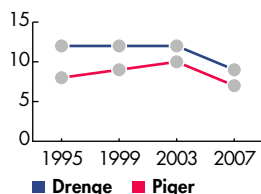
Den overordnede tendens i brug af stoffer for alle de lande, som har data fra alle fire bølger, viser en lidt anderledes udvikling, afhængigt af den relevante variabel. Der kan observeres et fald i cigaretforbruget inden for de seneste 30 dage for hele perioden. Kønsforskellen var fire procentpoint i 1995, men denne lille forskel er helt forsvundet i 2007. Den opadgående tendens mellem 1995 og 2003 inden for langtidsbrug af ulovlige stoffer – fortrinsvis cannabis – er bremset op, og tallet for 2007 er tre procentpoint lavere end for 2003. Alkoholforbrug inden for de seneste 12 måneder, ikke-ordineret brug af beroligende midler eller sedativer, langtidsbrug af alkohol sammen med piller og langtidsbrug af stoffer, der inhaleres, viser næsten ingen ændringer over de fire bølger. Der ses ingen tydelige ændringer i kønsforskelle for ulovlige stoffer eller de andre nævnte stoffer.

Der kan imidlertid ses en opadgående tendens for kraftigt lejlighedsdrikkeri i hele perioden 1995-2007 (en stigning på ni procentpoint), som primært skyldes den stigende prævalens, som rapporteres blandt piger i en række lande. De fleste målinger af brug af stoffer viser en nylig (2003-2007) stabil eller let nedadgående gennemsnitlig tendens med undtagelse af kraftigt lejlighedsdrikkeri.

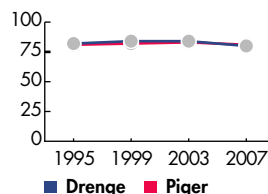
Sammenfattende figur. Tendenser i måling af brug af 16 stoffer efter køn. 1995–2007. Gennemsnitlig procentsats for de 17-20 lande, som har leveret data for tendenser inden for hver variabel.

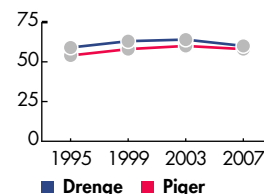
Cigaretteforbrug inden for de seneste 30 dage efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

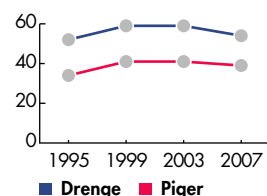
Dagligt cigarettebrug i en alder af 13 år eller yngre efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

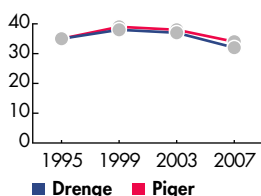
Brug af alkoholholdige drikke inden for de seneste 12 måneder efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 19 lande.

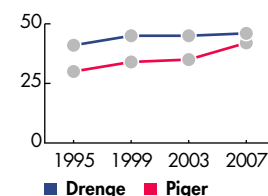
Brug af alkoholholdige drikke inden for de seneste 30 dage efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 19 lande.

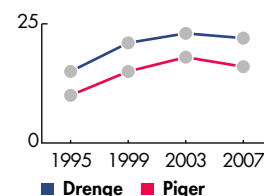
Ølforbrug inden for de seneste 30 dage efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

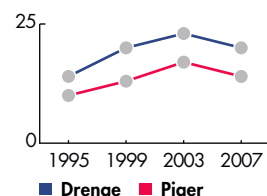
Vinforbrug inden for de seneste 30 dage efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

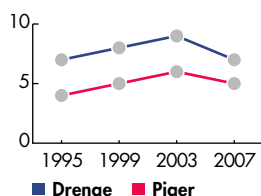
Andel, som rapporterer at have drukket fem eller flere genstande ved en enkelt lejlighed inden for de seneste 30 dage, efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 17 lande.

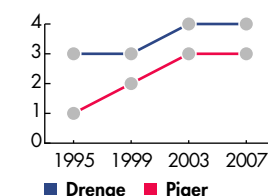
Langtidsbrug af ethvert ulovligt stof efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

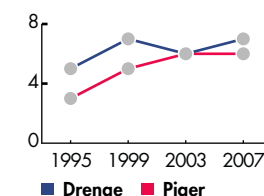
Langtidsbrug af marihuana eller hash efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

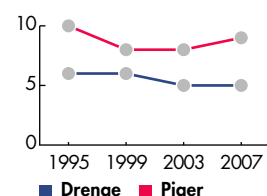
Brug af marihuana eller hash inden for de seneste 30 dage efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 19 lande.

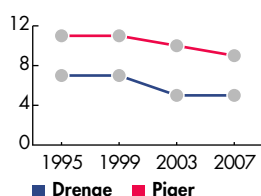
Brug af cannabis i en alder af 13 år eller yngre efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 19 lande.

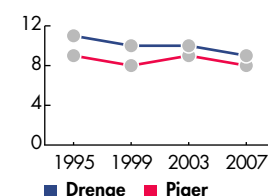
Langtidsbrug af alle andre ulovlige stoffer end marihuana eller hash, efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

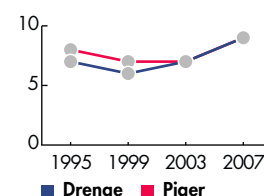
Langtidsbrug af ikke-ordinerede beroligende midler eller sedativer efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 20 lande.

Langtidsbrug af alkohol sammen med piller efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 17 lande.

Langtidsbrug af stoffer, der inhaleres, efter køn. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 18 lande.

Langtidsafholdenhed fra tobak, alkohol, stoffer, der inhaleres, beroligende midler eller sedativer og ulovlige stoffer. 1995–2007. I procent. Gennemsnit for 17 lande.

Det overordnede indtryk af de langsigtede ændringer inden for brug af stoffer blandt ESPAD-elever baseret på lande med sådanne data er således, at situationen er forbedret med undtagelse af målingen af kraftigt lejlighedsdrikkeri, som viser en stigning i hele perioden.

Tendensen i de enkelte lande kan dog afvige fra det overordnede indtryk. I forhold til nylige ændringer synes skoleelever i Belgien (Flandern), Island, Irland, Schweiz og Det Forenede Kongerige ofte at berette om faldende brug af stoffer for mange af variable. Lande med mere nylige stigninger er Letland og Den Slovakiske Republik. En mere blandet udvikling kan ses i Frankrig, Portugal og Slovenien, hvor alkoholvariable viser en opadgående tendens samtidig med, at andre stoffer viser et fald, som f.eks. brug af ulovlige stoffer. Den modsatte situation kan ses i Litauen og Rusland (Moskva), hvor alkohol- og cigaretbrug falder, samtidig med at brug af ulovlige stoffer stiger.

Ligeledes kan visse langsigtede tendenser i landene nævnes. Som eksempel på et land, hvor de fleste målinger af brug af stoffer ikke viser nogen stigning i nogen af de fire undersøgelser, kan nævnes Det Forenede Kongerige. For de fleste sammenlignede variables vedkommende viser de britiske elever faktisk et fald eller i værste fald en stabilisering. Eksempler på andre lande med en som minimum overordnet stabil situation, og for mange variables vedkommende, en faldende tendens i hele perioden omfatter Finland, Island, Irland og Sverige.

Lande, der viser en mere opad- end nedadgående langsigtet tendens, er Den Tjekkiske Republik og Den Slovakiske Republik. Dette gælder i et vist omfang også Estland og Litauen, selv om tallene fra den seneste bølge i 2007 ind imellem peger på en stabiliseret situation (men ikke en tilbagevenden til de

lavere niveauer, som blev set i 1990'erne). Lande, der viser et langsigtet fald i brug af stoffer, ligger ofte i Vesteuropa, og lande, der viser en langsigtet stigning, findes ofte i Østeuropa. Det gælder især nylige stigninger mellem 2003 og 2007.

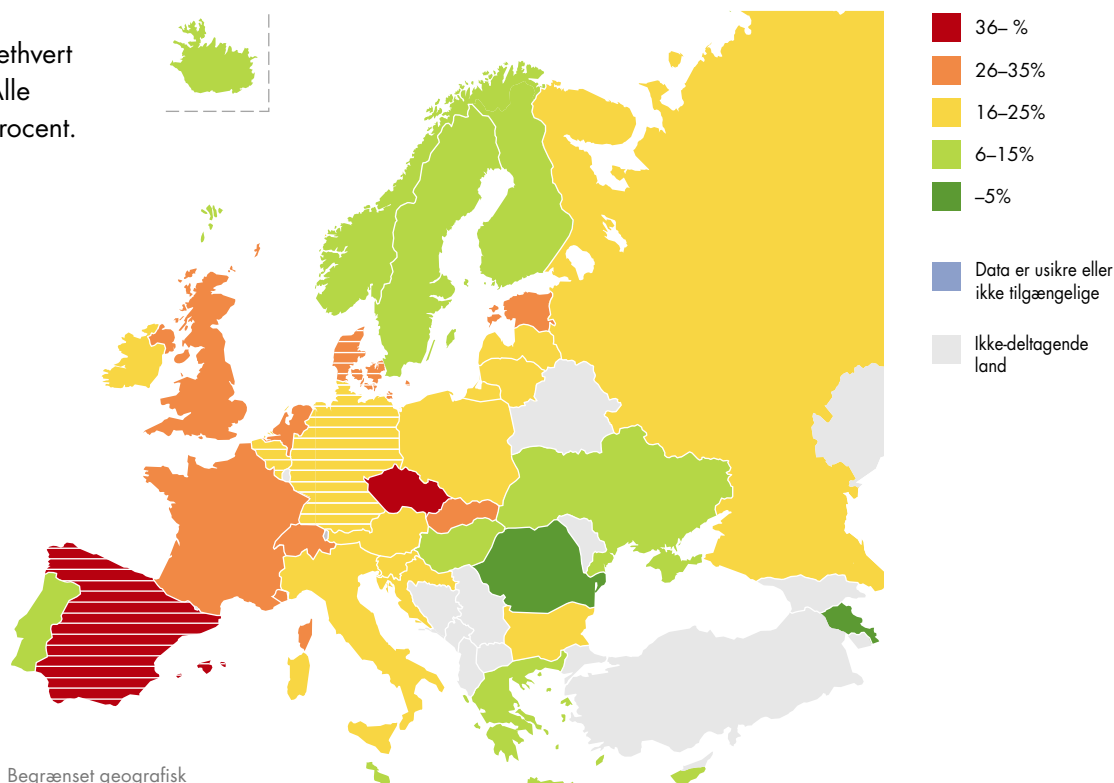
Sammenfattende viser udviklingen i tendenser over de seneste 12 år i ESPAD-projektet et fald i rygning i et flertal af landene. Situationen er mere eller mindre uændret med hensyn til brug af alkohol inden for de seneste 12 måneder og inden for de seneste 30 dage. På den anden side viser kraftigt lejlighedsdrikkeri en lille, men vedvarende stigning i hele perioden. Brug af ulovlige stoffer domineres stadig af brug af cannabis. Fire ud af de seks lande, som havde den højeste prævalens for cannabis i 2003, viser et fald i 2007, og ikke et eneste land viser en nylig stigning (seneste 30 dage) i brug af cannabis. Det overordnede indtryk vedrørende brug af ulovlige stoffer er, at den opadgående tendens mellem 1995 og 2003 nu er standset og viser et lidt lavere tal i 2007 end i 2003.

Den fjerde ESPAD-dataindsamling i 2007 gav mange nye og vigtige oplysninger om ændringer i skoleelevers brug af stoffer. Jo flere dataindsamlinger der følger fremover, desto tydeligere ses tendenserne. Vi ser allerede frem til næste undersøgelse for at se, om skiftet i tendensen vedrørende brug af ulovlige stoffer og faldet i cigaretforbrug vil fortsætte, og om det kraftige lejlighedsdrikkeri vil fortsætte med at blive mere udbredt. Den næste dataindsamling vil ikke kun være interessant af denne grund, men også fordi den vil udgøre den første opfølgingsundersøgelse for de nye lande (Armenien og Monaco) samt for de fem nye lande, som deltog i den ekstra dataindsamling i 2008. Vi håber, at endnu flere europæiske lande vil deltage i den næste undersøgelse ud over de 40 lande, som allerede er en del af ESPAD-projektet.

Specifikke nøgletal for stoffer

Figur 1a

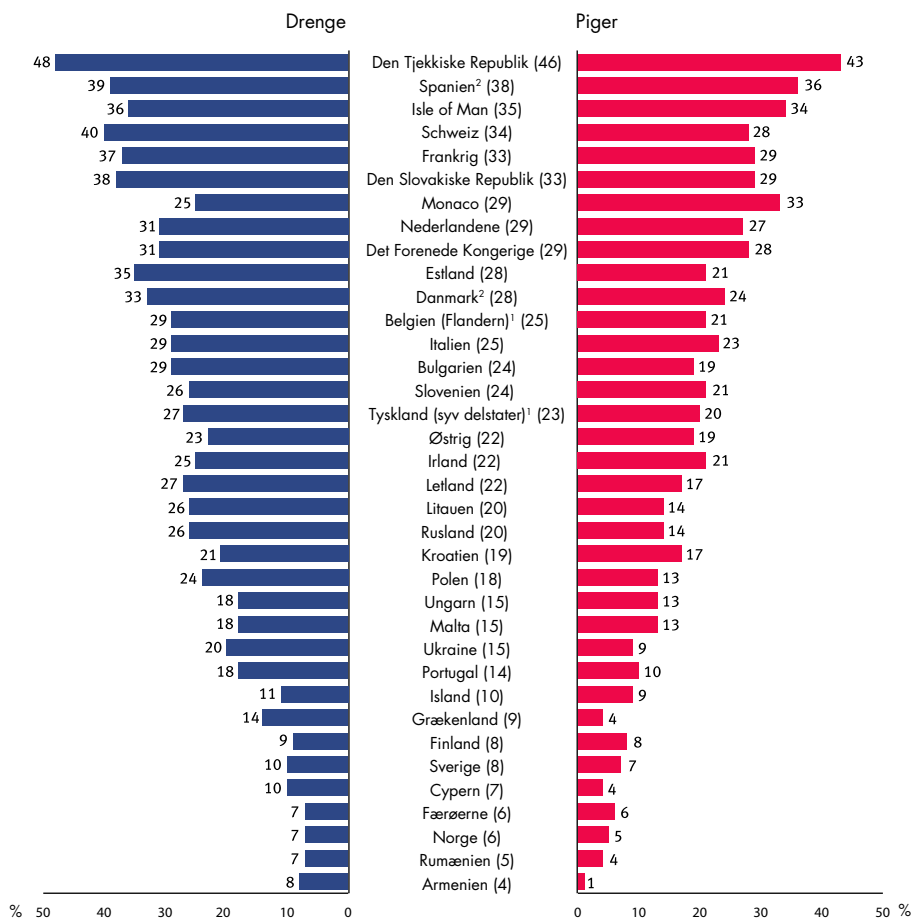
Langtidsbrug af ethvert ulovligt stof (%). Alle elever. 2007. I procent.

(¹) Belgien og Tyskland: Begrænset geografisk dækning.

(²) Danmark og Spanien: Begrænset sammenlignelighed.

(³) "Ethvert ulovligt stof" omfatter cannabis, ecstasy, amfetaminer, LSD eller andre hallucinogener, crack, kokain og heroin.

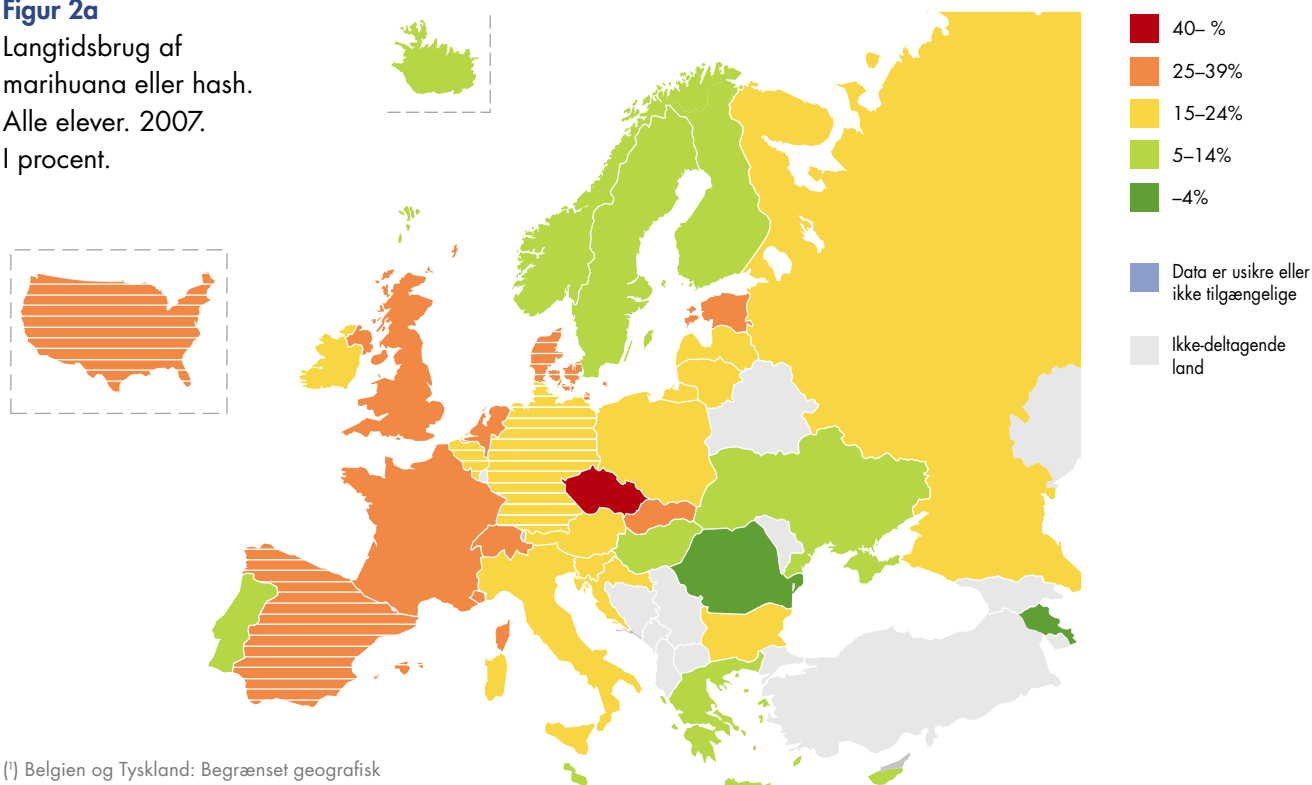

Figur 1b

Langtidsbrug af ethvert ulovligt stof (%) efter køn. 2007. I procent.

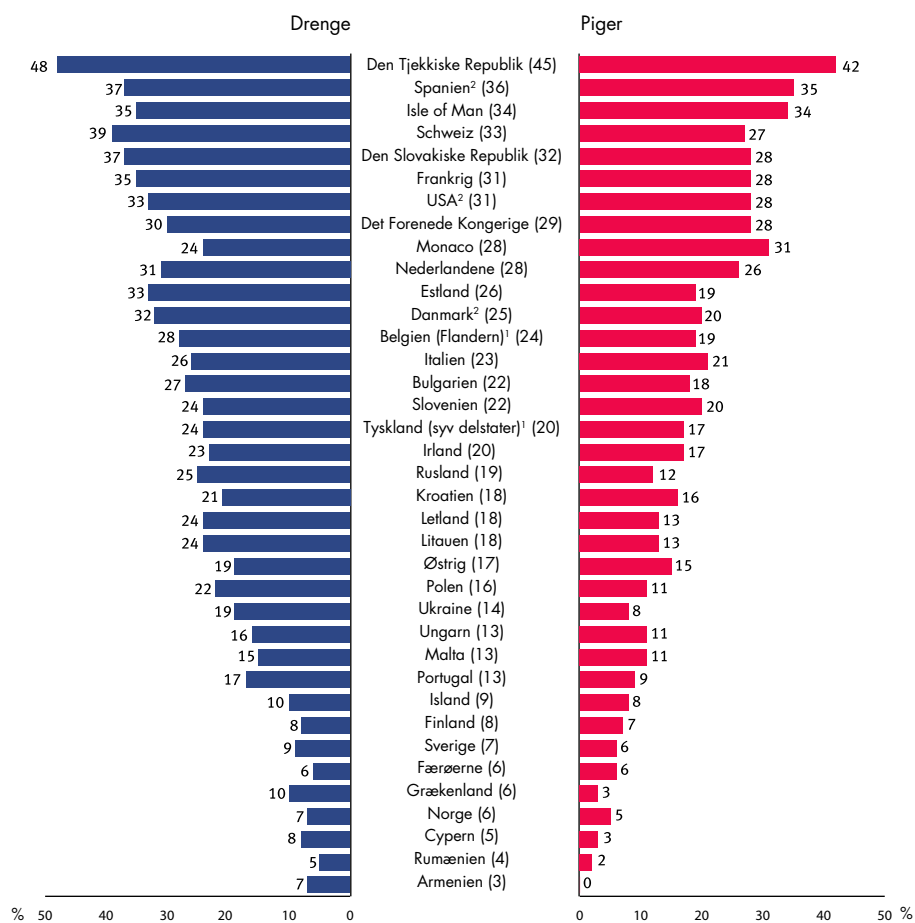
Figur 2a

Langtidsbrug af
marihuana eller hash.
Alle elever. 2007.
I procent.

(¹) Belgien og Tyskland: Begrænset geografisk dækning.

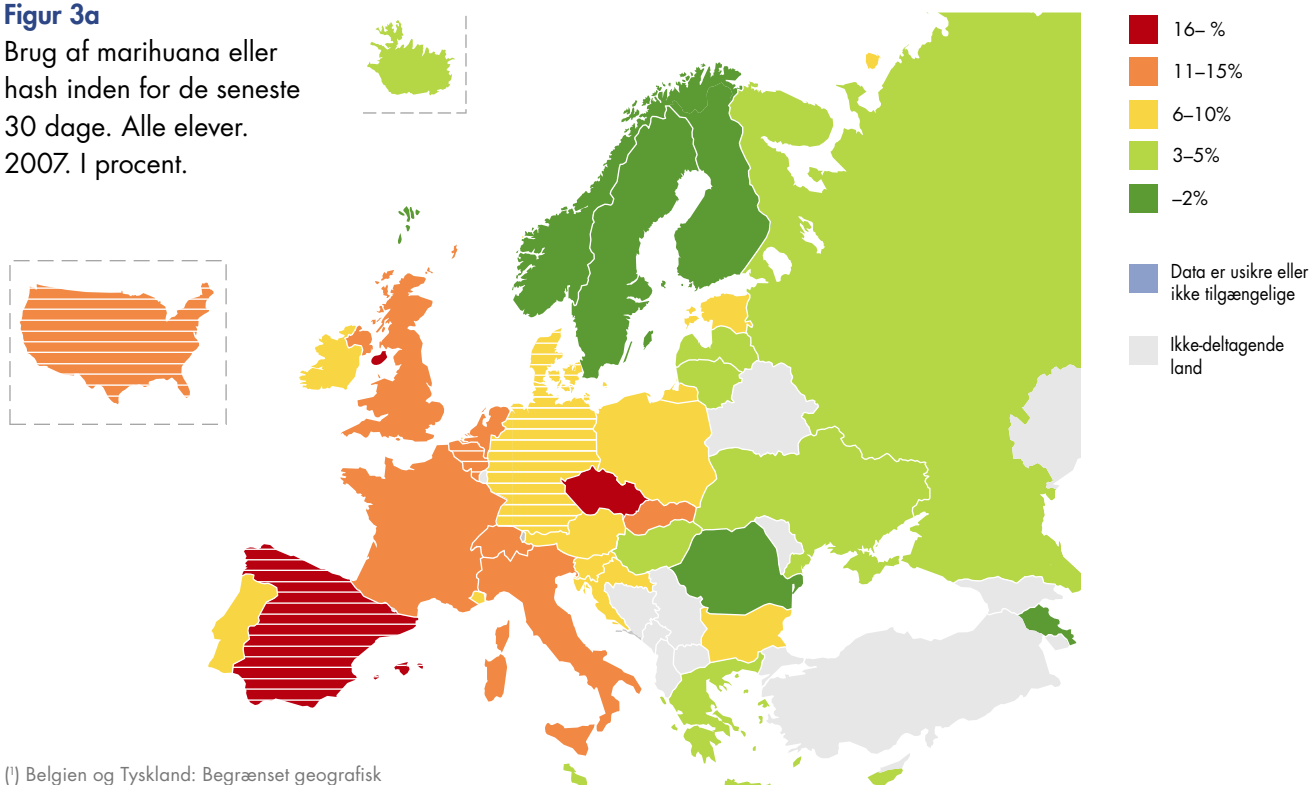
(²) Danmark, Spanien og USA: Begrænset sammenlignelighed.

Figur 2b

Langtidsbrug af marihuana
eller hash efter køn. 2007.
I procent.

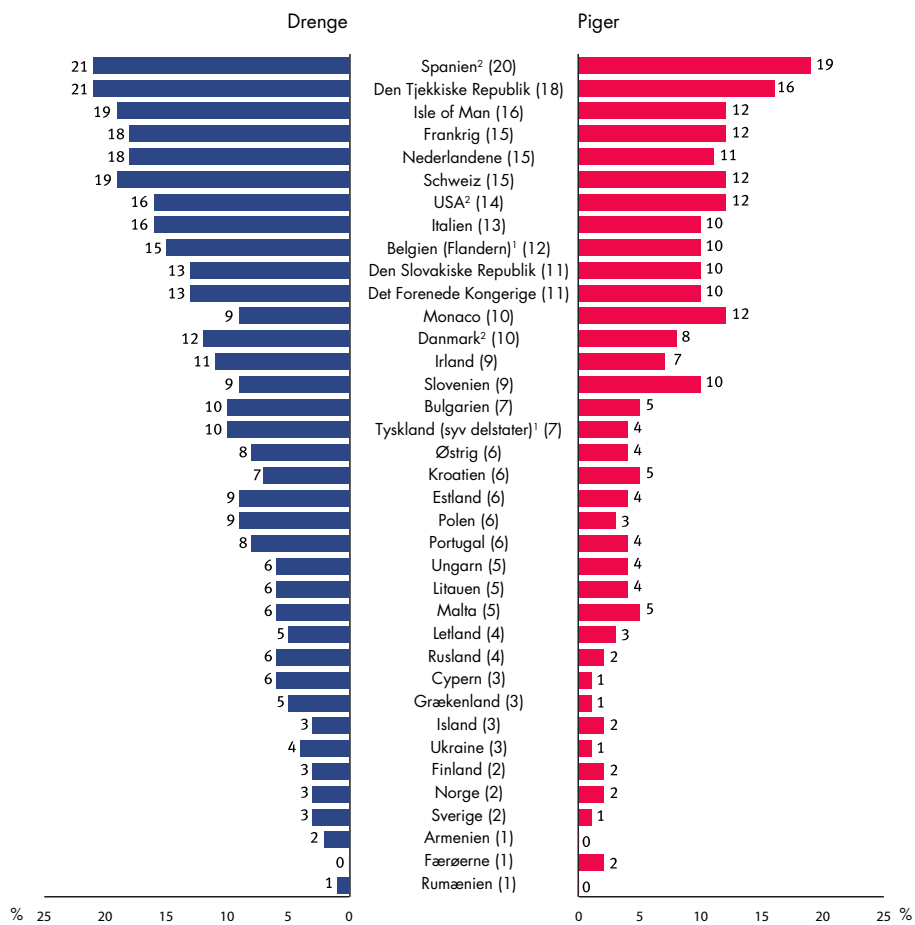
Figur 3a

Brug af marihuana eller hash inden for de seneste 30 dage. Alle elever. 2007. I procent.

(¹) Belgien og Tyskland: Begrænset geografisk dækning.

(²) Danmark, Spanien og USA: Begrænset sammenlignelighed.

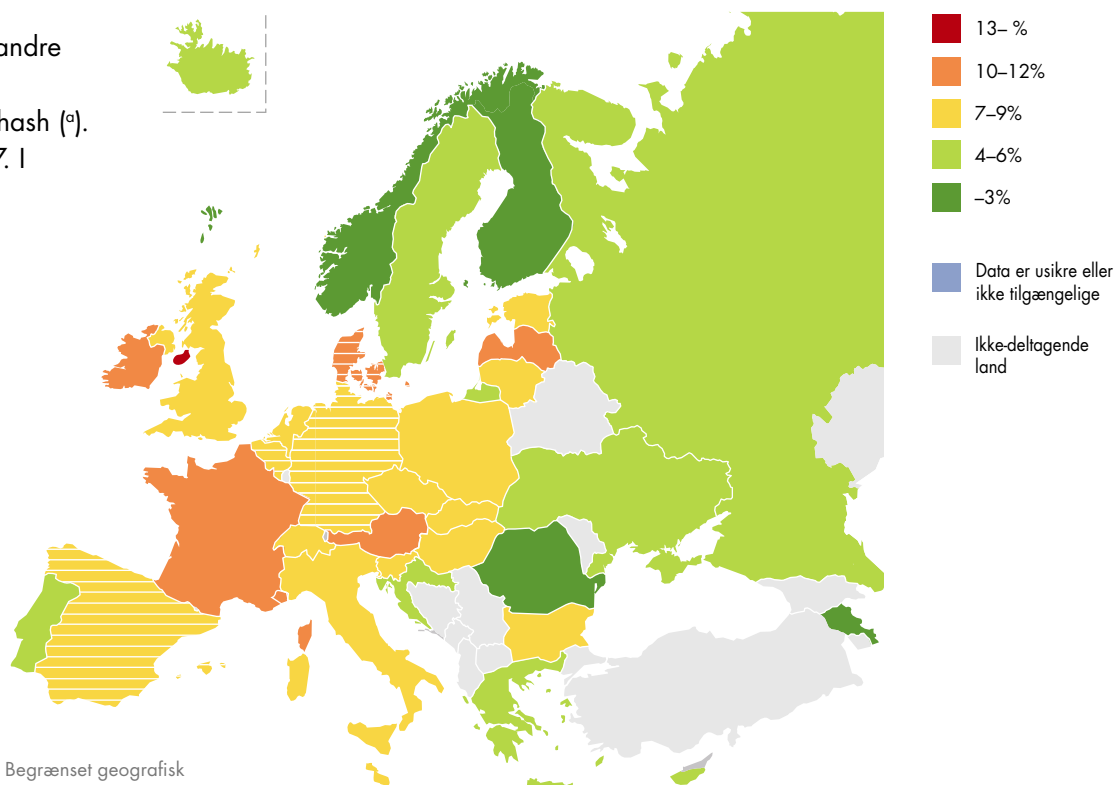

Figur 3b

Brug af marihuana eller hash inden for de seneste 30 dage efter køn. 2007. I procent.

Figur 4a

Langtidsbrug af andre
ulovlige stof end
marihuana eller hash ^(*).
Alle elever. 2007. I
procent.

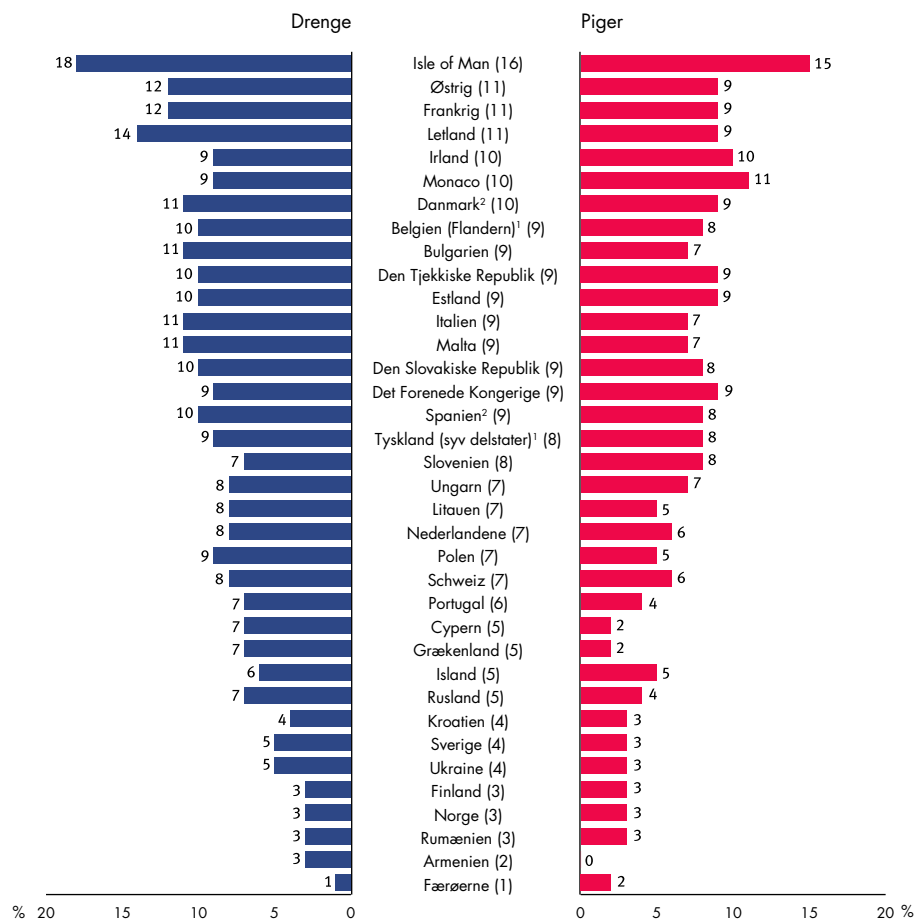
(¹) Belgien og Tyskland: Begrænset geografisk dækning.

(²) Danmark og Spanien: Begrænset sammenlignelighed.

(^{*}) "Alle andre ulovlige stoffer end cannabis" omfatter ecstasy, amfetaminer, LSD eller andre hallucinogener, crack, kokain og heroin.

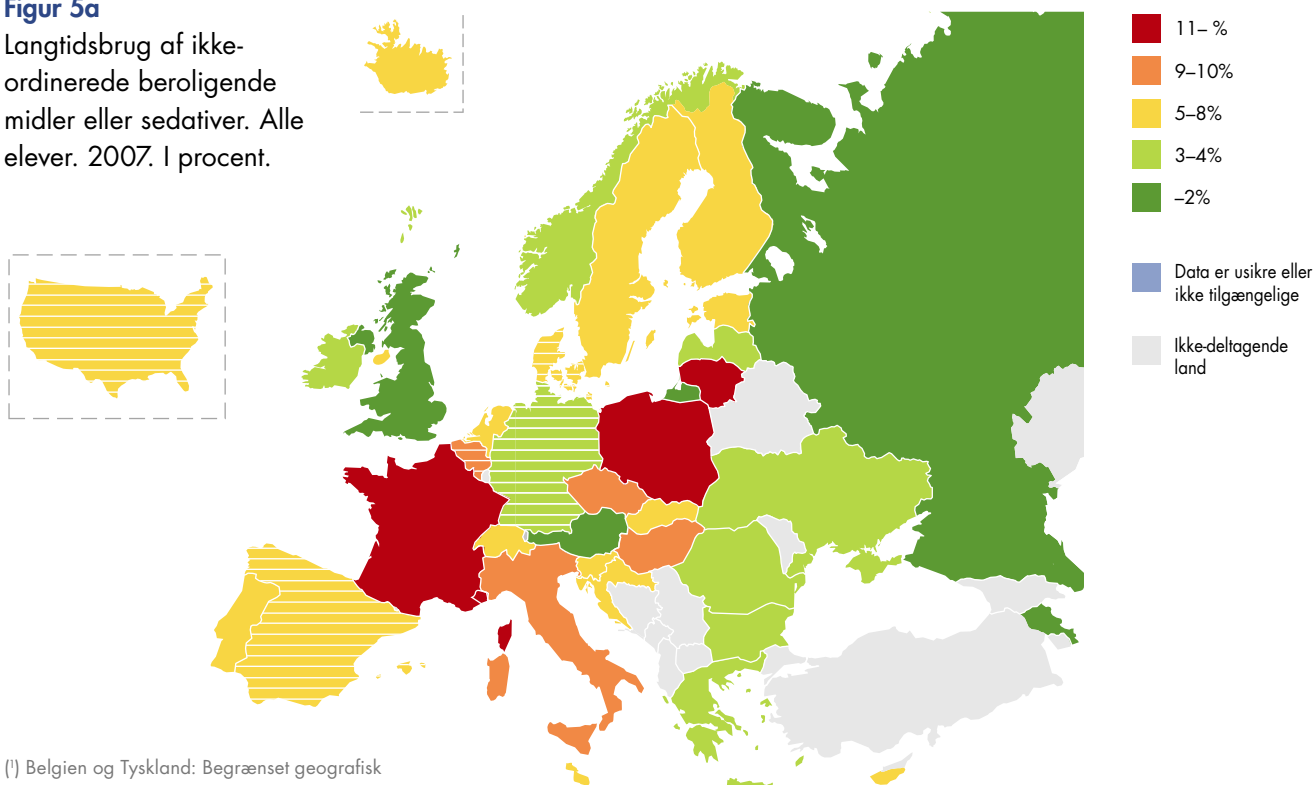
Figur 4b

Langtidsbrug af andre
ulovlige stoffer end
marihuana eller hash ^(*),
efter køn. 2007. I procent.

Figur 5a

Langtidsbrug af ikke-ordinerede beroligende midler eller sedativer. Alle elever. 2007. I procent.

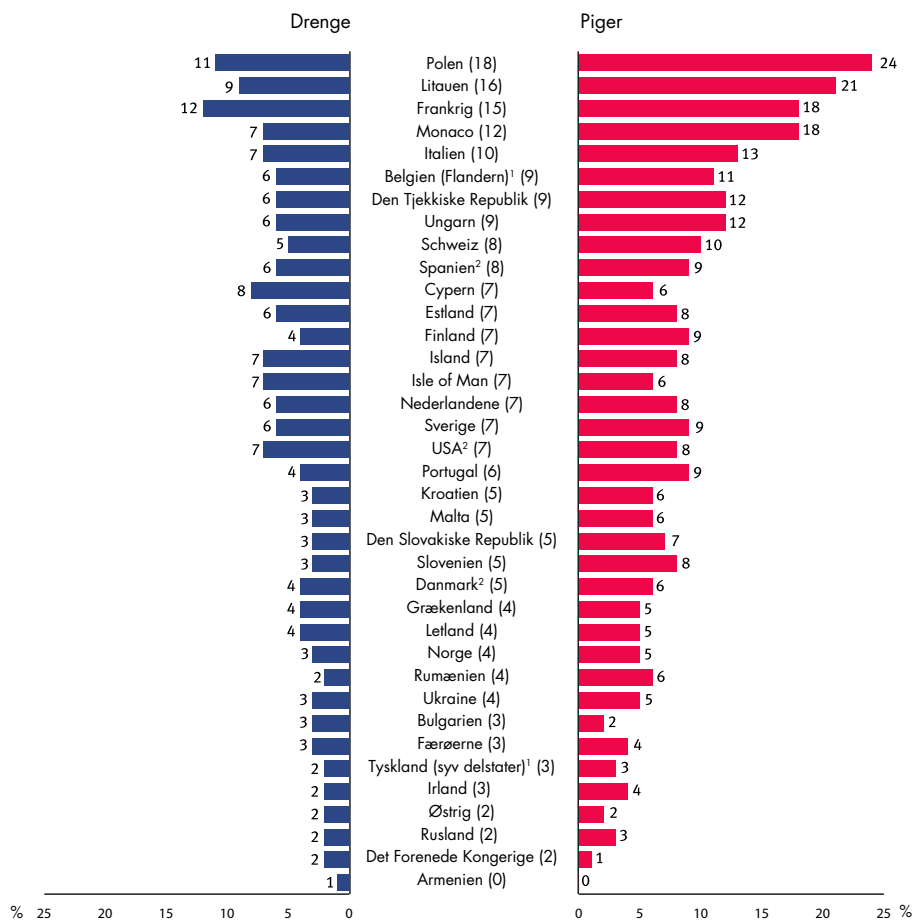

(¹) Belgien og Tyskland: Begrænset geografisk dækning.

(²) Danmark, Spanien og USA: Begrænset sammenlignelighed.

Figur 5b

Langtidsbrug af ikke-ordinerede beroligende midler eller sedativer. 2007. I procent.

Det Europæiske Overvågningscenter for Narkotika og Narkotikamisbrug

Sammendrag — ESPAD-rapport 2007

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer

2009 — 18 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-9168-354-3